

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ МУЗИЧНО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОДИМИРА САДОВСЬКОГО

Музично-громадські ініціативи Володимира (Домета) Садовського окремо не розглядалися. А дослідження цих ініціатив актуальне не лише як характеристика однієї із важливих особливостей діяльності митця: матеріали висвітлюють один з епізодів процесу становлення музичного професіоналізму в краї наприкінці XIX — на початку XX ст. Ідеться про спробу організації 1899 р. з'їзду галицьких музик із метою створення „Музичного Союзу“, який мав централізувати та упорядкувати музичне життя, а також відкрити консерваторію.

Ідея з'їзду українських музикантів Галичини для обговорення стану музики в краї у різних царинах її застосування (церковна музика, навчання співу в школах, народна музика) з'явилася на шпальтах преси ще з листопада 1898 р. у зв'язку з проблемою упорядкування навчання співу у селах¹. У статті „В справі науки нотного хорального співу у нас по селах і містах“ Віктор Матюк вперше висловив ідею з'їзду: для того, щоб співацькі товариства могли належно здійснити цю місію, „мусить у нас перевестись організація і лучність всіх існуючих товариств співочих, а не менше і прийняти ся спосіб систематичної науки співу, передовсім елементарної науки співу руских дітей“². Автор пропонує зійтися талановитим працівникам на музичній ниві (з-поміж яких називає І. Воробкевича, П. Бажанського, Н. Кумановського, О. Нижанківського, Г. Топольницького, Ф. Колессу та Й. Кишакевича) для того, щоб „сею справою зайнятися і остаточно в одно місце зіхатися, уложити і згодитися на найпрактичніший спосіб поступованя при научуваню початкового співу так званого А, В, С, як і видати необхідимий підручник науки співу. Почин до сего повинен дати „Львівській Боян“, а в особенності В[исоко]п[оважаний] проф. Володимир Шухевич, котрий в справі тій уже великі заслуги положив, і на таку нараду та остаточно порішене сеї пекучої справи запросити всі знані ему на поли музичнім працюючі сили на означений день і справу порушену детайлічно обговорити і рішити“³. Та, вочевидь, не дочекавшись допомоги „Львівського Бояна“, В. Матюк разом із В. Шухевичем і М. Копком створили комітет з організації такого заходу.

1899 р. у липневих номерах „Галичанина“ за підписом комітету опубліковано відозву під за-

головком „Отзвѣ к спѣволюбивым русинам“⁴. У документі, крім заклику до участі в з'їзді всіх музикантів, викладені конкретні питання, які треба було вирішити: „1) Необходимость основания Общества „Союз любителей малорусской музыки“ (или „малорусский музыкальный союз“ или как там его название постановится)“ — центрального товариства, яке об'єднає всі співочі і музичні товариства і приверне увагу їх членів до краси і багатства народної пісні; 2) Заснувавши „Союз“, „поручить ему изготовить популярныи учебники музыки, гармонии и пения, чтобы ними положить основание к рациональному воспитанию пения и музыки...“; 3) „Союз“ має перекласти видання всіх українських музикалій, як духовних, так і світських, щоб цим врятувати деякі з них від загибелі чи забуття, а крім того, щоб заохотити композиторів до інтенсивнішої творчості. „Было бы желательным, чтобы „Союз“ в изданиях наших лучших малороссийских композиций, кроме малорусского народного текста, добавлял также текст немецкий, итальянский или франц[узский] метрический, чтобы цивилизованной Европе дать возможность ознакомиться с красотой нашей малорусской песни и с нашими галицкими композиторами“; 4) Провести реорганізацію навчання співу і музики в народних і середніх школах та й в усіх закладах, де музики навчають; 5) „Союз“ має зайнятися популяризацією науки гри на різних музичних інструментах, передовсім у музичних і співочих товариствах, в хорах і церковно-співацьких закладах. Конкретної дати з'їзду у статті не вказано, оскільки „в свое время обвестится день съезда, порядок совещаний и место...“ Стосовно організації закликано звертатися до В. Матюка.

Оскільки в той час В. Садовський працював со-трудником у церкві св. Варвари у Відні, він не міг безпосередньо проводити організаційну роботу, але підтримував і сприяв втіленню цієї ідеї своїми дописами. Про це свідчать його російськомовний допис під назвою „От Тернополя (В деле съезда галицких музыкантов)“⁵ і два рукописні зошити під заголовком „Проект Статута Руско-українського Союза любителей музыки“, які зберігаються в архіві Й. Кишакевича. Цей проект статуту, що мав бути винесений на обговорення на з'їзді, охоплює 27 параграфів. Наведемо деякі цікаві моменти цього документа. Згідно з першим параграфом,

¹ Гарматій І. В справі науки нотного хорального співу по наших селах // Діло.— 1898.— 14 (26). 11.— Ч. 255.— С. 1; 16 (28). 11.— Ч. 256.— С. 1.

² Матюк В. В справі науки нотного хорального співу у нас по селах і містах // Там само.— 10 (22).— Ч. 275.— С. 2.

³ Там само.— С. 2.

⁴ Матюк В., Шухевич В., Копко М. Отзвѣ къ спиволюбивымъ русинамъ // Галичанинъ.— 1899.— 18 (30). 07.— Ч. 159.— С. 2.

⁵ Див.: Горак Я. Два матеріали з віднайдених рукописів Володимира Садовського // Наукові записки.— Тернопіль; Київ, 2009.— Серія: Мистецтвознавство.— № 2 (21).— С. 30—32.— Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, Національна музична академія ім. П. Чайковського.

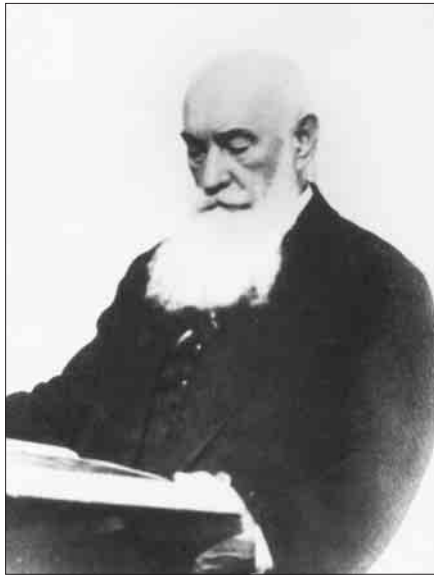
„Руско-український Союз любителів музики“ є товариство, котрого цілюю: плекане вокальної і інструментальної як сьвіткої так і церковної музики і з нею покрівних шток з осідком у Львові⁶. У другому параграфі мовиться: „Средствами до осягнення повисшої ціли суть: а) засноване і ведене музичної школи, т. є. консерваторії; б) засноване і удержуване музичної бібліотеки та з нею злученого музичного музею; в) заснованя і піддержуване осібних музичних кружків в ціли взірцевого виконуваня вокальної і інструментальної музики; г) урядоване публичних продукцій; д) урядоване співацьких і музичних з'їздів у Львові і на провінції та спільних прилюдних концертів; е) заохочуване до музичної творчости розписуванем конкурсів і премійованем; ж) видавництво музичних творів і наукових музичних праць та публікацій; з) видане фахової музичної часописи, посвяченої рівночасно бжучим музичним справам з особливим увзглядненем музики на Руси-Україні“. Цікавим є § 25, який зобов'язує виділ „Союзу“ до „заранжованя двох звичайних великих концертів а після зможности устроїти і більше надзвичайних союзанських концертів і продукцій“. На випадок припинення існування „Союзу“ § 26 передбачає, що „все майно переходить на товариство „Просьвіта“ у Львові з тим, щоби воно без проволоки дало почин до заснованя нового музичного Союзу з цілюю утвореня музичної консерваторії і тому передало все полишене майно“⁷.

Однак з'їзд не відбувся. „В 1899 році зродилася була серед галицької сьпівацько-музикальної громади гадка, звязавши всіх українсько-руських музиків як і всі співацькі товариства (Бояни і другі) в оден суцільний красвий „Музичний Союз“, зреорганізувати наше сьпіване і музиковане, покласти спільними силами підвалини до двигнення наперед нашого стягу українсько-руської пісні і вибороти їй почесне місце посеред славянських і чужих муз, яке їй по природній вдачі належить. Справа заповідала ся вельми успішно; та звичаєм всякої галицької роботи таки в самі почин заснітилася...“⁸ — з ноткою жалю згадує згодом В. Садовський у статті „В справі „Союза сьпівацьких і музичних товариств“. Ця ж стаття розкриває зв'язок ініційованого і незреалізованого „Музичного Союзу“ з утвореним згодом у Львові „Союзом співацьких і музичних товариств“.

29 червня 1901 р. зібралися у львівському приміщенні „Руської Бесіди“ відпоручники всіх „Боя-

нів“ для обговорення питання спільної організації. На цих зборах з'явився „Союз співацьких і музичних товариств“, для виготовлення статуту якого створено комітет у складі В. Шухевича, С. Федака, О. Нижанківського, Я. Вітошинського, Ф. Колесси і С. Людкевича. В. Садовський не міг брати участі у цьому з'їзді, оскільки лише 30 червня 1901 р. він виїхав з Відня до Перемишля, де мав обійняти посаду військового капелана. Згідно з пізнішими документами, справа зі статутом „Союзу співацьких і музичних товариств“ затягнулася, оскільки намісництво відхилило перший проект документа, відправивши його на доопрацювання, а до остаточного затвердження статуту засновники „Союзу...“ не мали права оглошувати свої Перші загальні збори⁹.

Про перебіг офіційного затвердження статуту „Союзу співацьких і музичних товариств“ преса не давала жодної інформації. Тому не дивно, що діячі в Перемишлі (і серед них В. Садовський) не були належно поінформовані і вирішили діяти самі. В. Садовський у згаданій статті пише: „Серед такого невідрадного настрою між рускою музикальною публікою з'їхався за попередньою умовою тісніший гурток музиків в Перемишлі дня 21 грудня 1902 року, щоби зложити конечну фахову часопись, котра по можности мала би вже коло лютого або марта 1903 виходити, а при помочи часописи покликати до життя „Музичний Союз“ і при Союзі отворити музичну руску школу; вплинути на раціональніше музиковане по „Боянах“, з'організувати видавництво підручників научних музичних, конечних як для

Володимир (Домет) Садовський

самоуків так і для учеників музичної школи, та знадобити порядне а передовсім поправне видане музикалій з спеціальним увзглядненем сьпіваників для шкіл так сільських як і міських і т. п.“¹⁰ В. Садовський не вказує, хто саме прибув на той з'їзд у Перемишлі. З. Штундер називає серед запрошених О. Нижанківського, Д. Січинського, Й. Кишакевича, Ф. Колессу і С. Людкевича, який на з'їзд не приїхав¹¹. На жаль, годі встановити документально підтвердити, чи ці митці становили організаційне ядро того „Музикального Союзу“ 1899 р., який хоч офіційно не відбувся, але за потреби міг скоординуватися і зібратися в Перемишлі до праці. П. Медведик в енциклопедичному гаслі про В. Садовського пише, що „В. Садовський — учасник I з'їзду українських музик у Перемишлі (1902)...“¹² Це аргумент на користь припущення

⁶ Проект статуту Руско-українського Союзу любителів музики: У 2 зошитах.— Зош. 1, 8 арк.— Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника (далі — ЛННБ України). Відділення „Палац мистецтв ім. Т. і О. Антоновичів“. Архів Й. Кишакевича (без номера), арк. 1.

⁷ Там само.— Зош. 2, 4 арк.— Там само.— Арк. 3.

⁸ [Садовський В.] В справі „Союза сьпівацьких і музичних товариств“ (під розвагу всі „сьпіволубивій“ Русі) // Діло.— 1904.— 18 (31). 10.— Ч. 235.— С. 1.

⁹ Центральний державний історичний архів України у Львові, ф. 867, оп. 1, спр. 24, арк. 2.

¹⁰ [Садовський В.] В справі „Союза сьпівацьких і музичних товариств“...— С. 1—2.

¹¹ Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість.— Львів, 2005.— Т. 1 (1879—1939).— С. 164—165.

¹² Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) // Записки

такої спадкоємності, але він поодинокий і потребує детальнішого джерельного підтвердження.

15 травня 1903 р. доопрацьований статут „Союзу співацьких і музичних товариств“ затверджено, а вже 10 червня 1903 р. у Львові засновники „Союзу співацьких і музичних товариств“ — В. Шухевич, С. Федак, Я. Вітошинський, О. Бережницький, Р. Ганінчак та С. Людкевич, підписали у Львові „Відозву“¹³. Цей документ повідомляв про офіційне створення „Союзу співацьких і музичних товариств“ і закликав на Перші загальні збори, які мали відбутися 28 червня 1903 р. Рукописний протокол фіксує присутність В. Садовського на цих зборах як делегата від „Пермишльського Бояну“, де його обрали виділовим „Союзу...“ Друкований варіант звіту оповідає, що після перечислення обраних до Виділу „дальше ухвалено: вже із слідуючим роком [Не зрозуміло, чи йдеться про навчальний рік з вересня 1903 р., чи про 1904 рік.— Я. Г.] заложити бодай найнижчий курс музичної школи, при чім прийнято внесок делег[ата] „Перемиського Бояна“ о. В. Садовського, щоби поробити кроки в ціли зміни устава в тім напрямі, аби „Союз“ мав право заснувати консерваторію музичну. Відтак ухвалено по можливості вже із слідуючим роком до видавання музичної часописи, а вкінці: змінити ще сего року устав товариства по вислуханю гадок усіх „Боянів“ і кружків співачьких і музичних“¹⁴. Такі ініціативи В. Садовського засвідчують не лише його розуміння потреби фахової музичної освіти, але й безпосередні його дії для пришвидшення цього процесу.

В. Садовський був стурбований тим, що „Союз співацьких і музичних товариств“ не знайшов зацікавлення і підтримки ширшого українського загалу, а насамперед української інтелігенції, через що не може до 1904 р. зібратися на другі Загальні збори і належно допрацювати статут. Без зацікавлення і підтримки, на думку В. Садовського, навіть створений Вищий музичний інститут не зможе відповідно розвинутися, а це призведе до того, що не буде можливості готувати відповідні кадри співаків, диригентів, артистів української сцени. Тому наприкінці статті В. Садовський закликає вступати до „Союзу...“ і в 10 пунктах викладає основні його завдання. Аналізуючи докладніше і порівнюючи їх із „Отзывом“ 1899 р., зазначимо, що багато з них повторюють завдання „Союзу...“, які планувалися 1899 р.: це і видання популярних підручників з теорії музики, гармонії та співу; і пе-

реклад усіх українських музикалій (як духовних, так і світських) з обов'язковою для популяризації української музичної творчості в Європі наявністю німецького, італійського та французького текстів, крім українського; це і проведення реорганізації навчання співу. Невипадковість такої подібності підтверджує і рукописний фрагмент¹⁵ планованого 1899 р. „Союзу любителів руської пісні“, який згодом майже дослівно використав В. Садовський у статті „В справі „Союзу співацьких і музичних товариств““. У цьому фрагменті перелічено 22 завдання, з яких у друковану статтю увійшли тільки 10, та й ті значно перегруповані і перемінені у послідовності. Серед завдань, які не увійшли до друкованої статті, найбільш цікаві: виголошування відчитів про користь співу та організацію співацьких товариств, видання співаників для музичних товариств (на взірць „Бояна“ чи „Кобзаря“), редагування „Вістника Союзу приятелів руської пісні“, створення архіву музичних композицій, ведення хроніки життя співацьких товариств, створення бібліотеки теоретичних праць, закладення „музик інструментальних“ (очевидно, оркестрів) при співацьких товариствах, утворення архіву пам'яток (фото, інструментів та ін.), матеріальна допомога талановитим молодим музикантам для можливості навчатися у консерваторіях за кордоном, підготовка „співацького приросту“ через закладення співацьких шкіл.

Отже, „Союз співацьких і музичних товариств“ був спадкоємцем того „Музикального Союзу“, який зніщійовано у 1899 році через з'їзд галицьких музик“¹⁶. І з'їзд не відбувся, історична роль його полягає в тому, що він ставив перед собою конкретні, важливі і масштабні завдання, здійснював хронологічно першу спробу зрушити справу музичної освіти і взагалі організацію музичного життя в Галичині в напрямку виведення її на професійну основу. Хоч В. Садовський не міг брати безпосередньої участі в організації з'їзду українських музик, однак він підтримував цю ідею своїми дописами і роботою над основним документом (статутом) організації, яка мала бути створена з'їздом. Ідеї, напрацьовані В. Садовським для організації процесу підвищення музичного професіоналізму 1899 р., мали багатолітній вплив на його діяльність і бодай частково були зреалізовані „Союзом співацьких і музичних товариств“, у роботі якого він брав безпосередню участь.

Яким ГОРАК

Рукопис проекту Статуту „Русько-українського союзу любителів музики“. Зошит I. Поч. XX ст.

Наукового товариства ім. Шевченка. Праці Музикознавчої комісії / Ред. О. Купчинський, Ю. Ясиновський.— Львів, 1993.— Т. ССХХVI.— С. 441.

¹³ Шухевич В. та ін. Відозва // Діло.— 1903.— 2 (15). 06.— Ч. 121.— С. 3. Підписано: проф. Волод. Шухевич, Др. Стефан Федак, Ярослав Вітошинський, Олександр Бережницький, Роман Ганінчак, Стан. Людкевич.

¹⁴ Перші загальні збори товариства „Союз співачьких і музичних товариств“ // Там само.— 16 (29). 06.— Ч. 133.— С. 3.

¹⁵ ЛННБ України. Відділення „Палац мистецтв ім. Т. і О. Антоновичів“. Архів Й. Кишакевича (без номера), 7 арк.— Арк. 3—7.